

Egoizmus v modlitbe

Hans-Werner Schroeder

Ak myslíme na modlitbu, pociťujeme v dnešnej dobe mnoho ťažkostí; tie pochádzajú najmä z dvoch zdrojov: jedným je pocit, že modlitba nemá silu a nepreniká naozaj do vyššieho sveta. Pokúšali sme sa ukázať, ako sa s touto ťažkosťou vyrovnáť pomocou správneho načúvania - tým, že človek nehovorí len zo seba, ale pokúša sa načúvať nadviazať na prehováranie Krista. Navštívenie "zo seba" sotva dosiahne sily a veľkosti, ktorá je v Otčenáši skrytá. Z vnútorného načúvania sa však vytvára sila, ktorá je nám pri modlitbe potrebná; a most k takému načúvaniu budujú okamihy, kedy v kulte počujeme prednášať Otčenáš.

Druhá ťažkosť pochádza z pocitu - často nevedomého - že sa do našej modlitby vkráda egoizmus a otravuje naše cítenie pri modlitbe. Všetok náboženský život, ba všetko duchovné úsilie je egoizmom v značnej miere ohrozené; v tom spočíva podstatné nebezpečenstvo aj pre modlitbu. Mnohí ľudia si toho nevšimnú; egoizmus často vystupuje v mimoriadne zjemnenej forme. Pre mnoho ľudí je však práve pocit, že takto vstupuje do modlitby falošný činiteľ, príčinou rozhodujúcich zábran modliť sa vôbec. Tu sa nejedná o pocit, že sa človek modlí len zo seba a tým bez účinku, ale že sa modlí len za seba a tým modlitbu egoisticky znetvoruje.

Náboženský život sa nedokázal bezpochyby tomuto nebezpečenstvu vždy vyhnúť. Je predsa veľmi bežné brať za obsah modlitby úplne osobné želanie. Snahu dostať k pánubohu na pretras vlastné záležitosti považujú dokonca mnohí za podstatu modlitby. V slovách Otčenáša samého však leží dôkladné poučenie, ba možnosť nápravy pre nezdravý duševný postoj, ktorý modlitbu egoisticky zakaľuje a tým zneučinnuje. Samozrejme môže byť aj Otčenáš výraznejší egoisticky: totiž keď si modliaci v mysli slovo "náš" nahradí slovom "môj" a nemyslí ani necíti, že to práve nesmie byť "môj", ale "náš". Slová "my" a "náš" sú najčastejšími slovami Otčenáša - zaznievajú celkom osemkrát, zatiaľ čo "ja" a "môj" chýba úplne! Teda aj tam, kde prosím o každodenný chlieb, sa nejedná o "môj chlieb", ale o chlieb všetkých, ktorých v modlitbu ponímam! Kto je myslený týmto "my"? Na koho pritom myslíme? Sprvu zaiste na svojich najbližších, s ktorými sa cítime bezprostredne spojení. Tých zahrňam do svojej modlitby. Svoje miesto tu majú aj zosnulí, v mnohých prípadoch tiež dosiaľ nezrodení. (Vo svojom praobraze sa táto skutočnosť objavuje v kulte: keď kňaz na záver krstu prednáša Otčenáš nad krstencom, alebo keď v postupnosti pohrebných obradov celkom trikrát zaznie Otčenáš, je pre každého pochopiteľné, že tu je egoizmus z modlitby vylúčený.)

Niektorí však v sebe možno pocíti silu, rozšíriť toto "my" ešte ďalej - zahrnúť ľudí, s ktorými "spí pod jednou strechou", s ktorými pracuje v jednom podniku atď. A nakoniec vyvstane otázka: a čo naši nepriatelia, ľudia, na ktorých nepomýšľame bez negácie? Nemali by aj oni byť jedného dňa zahrnutí do našej modlitby? Tým by prestal všetok egoizmus. Je jasné, že práve to nám chce Otčenáš povedať slovami "ako aj my odpúšťame našim vinníkom". V medziľudskom spoluzití by sa určite veľa zmenilo, keby takéto zmýšľanie dokázalo preniknúť našu modlitbu silnejšie.

Boh totiž nemiluje len mňa, rovnakou láskou miluje i druhých ľudí, a ak cítim túto Božiu lásku, ktorá sa týka každého človeka, odpadá v tomto okamihu každý predel, ktorý ma oddeľuje od druhého človeka, trebárs môjho "nepriateľa".

Takto si môžeme uvedomiť, že Boh Otec je tu pre všetkých ľudí. Nikto nesmie byť vylúčený, ak chceme sa Otčenáš modliť opravdivo, je jasné, že náplň slovíčka "nás" je pre nás tým konkrétnejšie, čím bližšie nám ten či onen človek stojí - či v dobrom alebo v zlom. Zo zásady však nikto nesmie byť z tejto modlitby vylúčený; naopak: zo zásady je každý človek zahrnutý, a to tým konkrétnejšie, čím konkrétnejšie na jednotlivých ľuďoch myslíme. Čím silnejšie si uvedomujem, čo to znamená, že smiem Boha nazývať Otcom - že to vyjadruje môj najosobnejší, najhlbší vzťah k Bohu, vzťah prvotného príbuzenstva a lásky, ktorý ma zasahuje v mojej najhlbšej bytosti - tým jasnejšie musím tiež poznať, že Boh má taký vzťah nielen ku mne, ale práve ku každému človeku; v tom koniec koncov spočíva prvotná spolupatričnosť všetkých ľudí. A na to pozeráme, keď sa správne modlíme: nejde o to, vymodliť si pre seba osobitné postavenie pred Bohom; naopak modlitba v nás vyvoláva silu prelomiť najužší kruh svojich egoistických záujmov a zahrnúť do najvnútornejších a najhlbších zážitkov svojej bytosti iných ľudí. Tak sa pôvodné ťažkosti s modlením premieňajú v mocný stimul k modlitbe; teraz sa totiž nemodlím za seba a za svoje malé všedné záležitosti; teraz modlitbou prispievam - aspoň trochu - k tomu, aby sa vzťah medzi ľudstvom a Bohom znovu napravil. V tom však spočíva významná úloha voči našej dobe - úloha pre každého, kto si nejako dokáže vydobyť vzťah k modlitbe. Naozaj - situácia ľudstva by vyzerala inak, keby bolo viac ľudí, ktorí o tejto úlohe vedia. Lebo "veľa zmôže modlitba správne vykonaná" (Jakub 5,16).